

**Corpus Juris Canonici, Per Regulas Naturali Ordine
Digestas, Usuque Temperatas, Ex Eodem Jure, Et
Conciliis, Patribus, Atque Aliunde Desumptas, Expositi**

Opus, Tum In Rebus Obscuris Claritate, Tum Dispersis Collectione ac
delectu, in contrariis conciliatione, eximium, simulque Indicibus ac
Præfationibus, Notisque quamplurimis & exquisitis illustratum, ; In Tres
Tomos divisum

Complectens Prolegomena Ad Jus Canonicum In Se Et Universim
Consideratum

Gibert, Jean-Pierre

Coloniæ Allobrogum, 1735

Observ. in Cap. XVII. De ordine cognitionum, aliisque Officiis Judicis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74413)

disputando de Probationibus in Jure, præcipuas collegerit Regulas ad Præsumptionem pertinentes, ad hanc in specie exponendam probationem redire noluit.

Quamvis hic agatur solum de Jurejurando, quatenus probatorium est in Judiciis, oportuissetque solum illud considerare sub hoc respectu, Autor hic collegit quidquid in Jure reperit, circa Juramentum, quam latissimè patet, spectatum, Moralemque Tractatum instituit. Ab hoc vitio cavimus in *Tractatu de Judiciis*, in quo nihil dictum fuit circa Juramentum, nisi quod illud, quatenus probatorium, respicit. Reliqua *Tit. de Jurejurando*, & quæ alibi occurrunt rejecta sunt in expositionem *Decalogi* per Canones, ubi fusè disertimus de Jurejurando in Interpretatione *Præcepti II.*

Porro, ut sermo restringatur ad Juramentum probatorium, observandum est, ex *Regulis IX.* hujus *Cap.* solum *Tertiam* Argumento congruere. Sumpta est ex *Cap. ult. Tit. de Jurejurando*, qui alium Textum circa hanc rem non continet; & quidem hujus Textus expositioni præcipuè *CANISIUS* incubuit in sua *Summâ Lib. IV. Tit. XII.* ubi, definito Jurejurando, & diviso in Promissorium & Assertorium, insinuat, Assertorium, vel simpliciter esse Assertorium, vel Assertorium & Decisorium simul; quod fit, quoties adhibetur, ad definiendam controversiam judicalem, vel extrajudicalem. Tum distinguit tres Species Juramenti Decisorii, nempe Voluntarium, Judicarium, & Necessarium: per *Voluntarium* intelligitur id, quod alius alteri defertur, per conventionem voluntariam inter eos factam: Juramentum hoc vim transactionis habet. *Judicarium* illud est, quod Litigantes, pendente lite, sibi mutuò deferunt, aut referunt, approbante Judice; is, ad quem defertur, potest illud referre, nisi Juxta jubeat, ut ille ipse Juramentum præstet. Per Juramentum *Necessarium*, intelligitur id, quod à Judice præcipitur, cum Actor sufficientibus probationibus non juvatur, sed unicâ præsumptione; quo in casu Jusjurandum vulgò defertur Reo, nisi circumstantiæ Judicem inducant, ut deferat Actor, quâ in re servatur in Civili Judicio eadem procedendi ratio, quæ obtinet in Criminali, in quo, si Accusator non probet sufficienter, supersint tamen suspiciones in Reum, hic obligatur ad Purgationem cum Juramento. Utraque videtur contraria *Regulæ, Actore non probante, Reus absolvitur*; minimè tamen repugnat: nam *Regula* restringenda est ad Casum, quo probationes omnino deficiunt; præsumptio autem & suspiciones sunt semi-probationes vid. *GONZALEM in Caput ult. de Jurejur. & Cap. 2. de Prob.* ubi discutit, an sint Casus, in quibus Juxta teneatur Juramentum Reo deferre, cum Actor non probat, relativè utrimque rationibus, tales extare contendit; scilicet, eos, in quibus probatio non est plena & sufficiens, ita, ut jus Actoris dubium sit, ideòque Jusjurandum hoc vocari *Suppletorium*, seu probationem subsidiariam; & *Necessarium*, ratione obligationis ex parte Judicis illud deferre debentis, & ex parte Rei, qui proferre illud debet: Verum extare Causas, in quibus hoc defuit: talia sunt Judicia Criminalia, quæ probationes requirunt luce clariores, & negotia Civilia magni momenti, item extare circumstantias, in quibus, allatis probationibus insufficientibus, Actori deferendum est Juramentum, nempe bonam famam & dignitatem, quæ cum fide digniorem faciunt. Cum hæc probatio subsidiaria, non sit melioris conditionis, quam cæteræ probationes, sequitur, Sententiam secundum hanc probationem dictam, retractari debere, si postea emerferint Instrumenta illi contraria. Vid. *CANISIUM ibid.*

Non levis est difficultas, quæ ex fine *Cap. ult. de Jurejur.* pluriès laudari, elicitur. *GREGORIUS IX.* ibi insinuat, existere casus, in quibus Actore non probante, præsumptio ipsi Reo non favet; quod

Tom. I.

falsum videtur: nam merus probationis defectus semper gignit præsumptionem, Reum nihil debere: sed probabile est, Pontificem loqui de præsumptione proveniente ex eo, quod probatio contra Reum non est sufficiens, quo in casu fieri potest, ut illi Juramentum deferatur. Sed quomodo hoc conciliabitur cum eis, quæ dicta sunt, dimidiam probationem Actoris inducere præsumptionem in gratiam Actionis? Fortè dicendum est, tunc præsumptionem utrique favere; sed eam, quæ Reo patrocinatur, vulgò graviorem esse, ideòque cum mereri, qui cæteris paribus præferatur.

OBSERVATIONES in CAP. XVII. de ORDINE COGNITIONUM aliisque OFFICIIS JUDICIS.

His discussis probationibus tam generatim, quam sigillatim, ad hanc materiam Autor transit, neglecto ordine Collectionum *Decretalium*, in quo Titulus hic antè Titulum de *Probat.* etiam 7. aut 8. interjectis, collocatur. Nihil dicit ad defendendam hanc transpositionem, sed eam fecisse videtur, quia præcipuum ex Officiis Judicis est, ut ordinem præscriptum in cognitione Causarum servet. Id inferitur ex eo, quod sub eodem Titulo agat de quibusdam aliis Officiis Judicis; non reservavit autem ea, quæ commemorantur in Titulis, qui præcedunt Titulo de *Ordin. Cognit.* & iis, qui sequuntur, usque ad *Tit. de Jurejurando*. Fortè quod ipsi visa sint pertinere ad rationem procedendi, eique inseparabiliter coherere; illud autem, de quo agitur, Titulo de ordine cognitionum, & ea, quæ ipsi adjiciuntur, hic pertinent ad Judicia. Ut ut sit de vero momento hujus transpositionis, scire satis est, utramque dispositionem posse defendi. Quoad *Regulas IV.* ab Autore traditas, eæ bonæ sunt, & usus quotidiani: justum est, 1. discutere possessionem, antequam agatur de proprietate, quoniam hæc acquiritur per Possessionem. 2. In concursu duarum rerum judicandarum, minor cedere debet majori, cum hujus Definitio alteri præjudicium inferat. 3. Indè sequitur, inchoandum esse à Judicio Causæ, à cuius Decisione pendet alterius Judicii Definitio; itaque *Regula Tertia* includitur in *Secunda* & vicissim. 4. Cum Exceptio peremptoria est, judicium Actionis pendet à Judicio Exceptionis; unde *Regula Quarta* est consecutio duarum præcedentium. Non secus est, si dilatoria sit, & Judicium defensionem Rei adjuvet; talis est Exceptio spoliationis.

Ratio ordinis in his *Regulis* præscripti, est, quod Decisio unius è Causis simul concurrentibus, ad alterius Definitionem viam sternat. Eximie sunt & magni momenti *Regulæ* subsequentes, quæ ad alia Judicis Officia pertinent, vel ad agendi rationem in dubio, vel ad relationes aut ad formam & pronuntiationem Sententiæ.

REG. XI. dicens, judicandum esse secundum Transactiones, reducit ad *Quartam*, quatenus ea respicit Exceptiones peremptorias; nam *Transactio* una ex iis est.

Ultima Exceptio *Reg. XIII.* restringi debet ad negotia spiritualia, quæ per solos Canones diriguntur; nam in aliis, quæ Legibus obnoxia sunt, qualia sunt temporalia, Juxta secundum Leges judicare debet. Aliæ *Regulæ* usque ad *XXII.* locum habent in Interpretatione Legum, perindè ac Contractuum, & pertinent ad superiorem Tractatum de Interpretatione Legum.

Exceptio *XV.* reducit ad *Reg. II. in 6.* nam Actor, cui objicitur conditio servilis, Reus est in refutatione hujus objectionis: ergo pertinet ad *Regulam*, quod in dubio favendum sit Reo.

REG. XVII. & XX. solum quoad verba differunt, & significant, in dubio mitiorem partem esse eligendam.

REG. XXIV. pertinet ad relationes, de quibus agitur, nempe eas, quibus Juxta Principem docet *Statu-*

tum negotii, rationes Partium, & suas. Secus est de REGULIS XXIII. XXV. XXVI. XXVII. Textus in his laudati sunt deserti. Quod dicitur Reg. XXVII. non admitti appellationem à Sententiâ secundum responsum Principis prolatâ, locum non habet, nisi cum in relatio communicata fuit Partibus, ipsaque consentirent, ut mitteretur. Cap. 68. de Appellat. recusat. & relationib. unicum est hoc in Titulo de Relationibus loquens. Tres Textus laudati Reg. XXVIII. accepti sunt ab Epistolis falsò adscriptis Pontificibus, SIXTO, DAMASO, & ELEUTHERIO; Quod in iis fertur, Episcopum judicari non posse inconsulto Pontifice, adversatur Disciplinæ illius ætatis, & multorum Sæculorum sequentium.

Exceptio Regule XXXII. dicentis, Sententiam scripto mandari debere, falsa est, Canonque laudatus abrogatus est, per Cap. 11. de Probat. complectens omnes Sententias Ecclesiasticas sive adversus Clericos, sive adversus alios. Quod dicit, Sententiam esse ultimum Judicis Munus, verum non est, nisi quoad Definitionem Cause; quippè ad ipsum præterea pertinet, ut Sententiæ executionem procuret. Vide Exceptionem XIX. REGULÆ I. QUÆST. IV. Cap. V. Lib. I.

OBSERVATIONES in CAP. XIII. de APPELL.

Postquam de Actibus Judicialibus, qui præcedunt aut sequuntur liti contestatione, quorum novissimus est Sententia, disseruit Autor, ad Judiciorum consecutiones transit, quarum præcipua est Appellatio Judicialis, cui soli incumbit, neglectâ prorsus Appellatione Extrajudiciali, quæ argumento aliena est. Caput hoc in Quæstiones VIII. dividitur. Secunda pertinet ad causas appellationis. Omnes reducuntur ad malè judicatum, cujus refert Exceptiones XXXIV. quarum plures suas Replicationes habent. Aliæ vel falsæ sunt, Autore ipso fatente, vel ab usu alienæ, vel malè probatæ. Ad hæc Capita rediguntur Observationes in illas Exceptiones, sed prius monitum Lectorem velim, Exceptiones Replicationibus restrictas, sub Titulis singularibus exponi debuisse, quoties numerus Replicationum magnus est. Hinc, neglectis subdivisionibus, expositio obscura est necessariò: tales sunt maximè XVI. & XX. promiscuè & perturbatè Exceptiones congestæ sunt, quas ordine congruo infra notando disponere potuisset.

Canones Africani laudati in Prima non loquuntur de Arbitris, sed de Episcopis Provinciæ, qui à Partibus Judices electi fuerant, à quibus provocare non licebat; non quòd veri non essent Judices, sed quia Partes ipsorum electione, pollicebantur, se ipsorum Judicio ad hæsuras. Hi Canones sunt 33. & 34. CAUS. II. QUÆST. VI. Canon 34. quem laudat etiam in Replicatione Secunda, mutilatus est, & in eo deficit negatio. Vide Notas Correctorum Romanorum.

Exceptiones II. III. IV. exolvere; nam hodie licet provocare à Judicio Episcopi nec non à Sententiâ Primatis, vel Metropolitanis, & à Sententiâ Concilii Provincialis, etiam unanimi.

Quinta, Ad rem non facit, Auditor quippè in eâ memoratus, non est Judex. Idem est de Nona ob eandem rationem; nam Executor non est Judex: querelæ tamen locus est, si ejusmodi Officiales potestatem suam prætergreliantur.

Septima, Non est in usu, si agatur de Judice inferiore; nam si talis Judex Officiale suum condemnet, hic appellare potest.

Idem est de Decima, nam licet intercedere resignationi, seu aperturæ testamenti, cum hæc injustè præcepta est.

Sensus Undecimæ est, non licere provocare à Legibus aut Canonibus universaliter receptis. Casus singularis est. Episcopus Parisiensis instabat executioni quarundam Legum, tam Sæcularium, quàm Ecclesiasticarum contra Judæos. LUDOVICUS Junior, qui lucrum aliquod ex earum neglectu capiebat, ad ALEXANDRUM III.

provocavit, qui definivit, appellationem ob rationem prædictam non esse admissibilem.

Inter Exceptiones sequentes, perindè atque inter præcedentes, multæ sunt, in quibus appellatio non prohibetur, sed ejus effectus suspensus tollitur: tales sunt X. XI. XII. XIII. XIV. XV. ubi enumerantur Casus, in quibus Judicium executioni mittitur, non obstante appellatione. Res patet in appellationibus Disciplinam Regularem, aut Censuras spectantibus.

Decima sexta, Quæ pertinet ad prohibitionem appellandi antè Sententiam definitivam, Quinque Exceptiones habet ad unam generalem reducendas, nempe, ob gravamen ex Sententiâ interlocutoriâ ortum; quæ locum habet in omnibus petitionibus incidentibus: tot suppetunt harum petitionum exempla, quot sunt hic Replicationes. Gravamen in injustâ harum petitionum repudiatione, aut concessione consistit. Mentio hæc Sententiarum interlocutoriarum facta, ostendit, Autorem eas supra ad præparandum Lectoris animum commemorare debuisse, ubi de Sententiâ disseruit.

Quod dicit in Decima septima, provocari posse ab omni gravamine futuro, quod contingere potest in lite actu pendente, continetur in omni appellatione; nam Judex, à quo appellatur, nihil, appellatione pendente, innovare valet, quin attentatum perpetret.

Decima nona expositione indiget: nam, licet crimen sit notorium aut confessum à Reo, iniquum esse potest Judicium ratione pœnæ: itaque interdum appellationi locus est. Præterea notorietas facti non est semper res constans, Cap. 14. de Appell.

Vicesima, circa Rescripta, in quibus appellatio interdicitur, restringenda est ad casus, in quibus appellatio manifestè injusta est, aut inutilis; vel sensus est, Judicium executioni admittendum, appellatione remota: alioquin prohibitio iniqua esset, præberetque occasionem opprimendi unum è Litigantibus, quippè Judex sit delegatus, innoxiumque condemnare potest, vel rem litigiosam alii, quàm Domino addicere, omni prorsus remedio Gravatis ablato. Si dicatur his superesse querelam ad Superiorem, quæ appellationi subsidiaria est: respondemus, appellationem esse remedium ordinarium, facile & certum; querelam autem Superiori oblatam, esse remedium extraordinarium, difficile & incertum, quoad Receptionem; quippè Princeps aut Pontifex, à quibus solis ejusmodi commissiones emanant, difficillimè adiri possunt, & querelam nequidem visum repudiare solent.

Longius progredierentur Observationes, quæ fieri possent in singulas Exceptiones reliquas. Generatim sufficit dicere, has & præcedentes complecti casus, in quibus appellatio non habet locum; quorum alii sumuntur. 1. Vel ex parte Judicis, à quo provocari nequit; vel quia Arbitrator est duntaxat; vel quia supremam Jurisdictionem exercet; vel quia appellatio removetur ejus Delegatione; vel quia revocavit gravamen; vel quia non est Judex; sed v. g. Auditor, vel Executor. 2. Alii ex parte Litigantium, qui polliciti sunt, se non provocaturos; vel qui appellationi propositæ renuntiaverunt, vel eam deseruerunt; vel qui siverunt tempore ad petendos Apostolos concessio aut ad persequendum prestituto; vel qui solemniter neglexerunt, vel qui tempore statuto non appellaverunt; vel qui jus illud aliâ quâcumque culpâ amiserunt. 3. Alii ex parte appellationum præcedentium, si duas consecutivas Sententia similis reproba-verit. 4. Alii ex natura Cause, quæ requirit, ut Judicium executioni mittatur, vel sine appellatione, vel non obstante ipsa: tales sunt Cause Summarie, vel Provisionis, vel Disciplinæ vel correctionis, tales etiam illæ, quæ notoriæ, seu manifestæ in Jure vocantur.

Divisio hæc lucem procurat, occurritque ratio ex casuum, quorum connexio non percipitur, multiplicitate nascenti. Sic etiam vitantur iterationes, quæ sunt, vel iisdem, vel æquipollentibus verbis.

QUÆST.